

SOCRATES OP DE FIETS

Guillaume Martin

SOCRATES OP DE FIETS

*Een
filosofische
Tour de France*

UITGEVERIJ BALANS

Deze vertaling is mede tot stand gekomen met steun van het CNL,
Centre National du Livre, Frankrijk.

Copyright © 2019 Guillaume Martin

Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Henriëtte Gorthuis/
Uitgeverij Balans, Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Socrate à vélo. Le Tour de France
des philosophes*

Oorspronkelijke uitgever Bernard Grasset, Parijs

Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp- en beeld Michiel Schipper

Tyografie en zetwerk Aard Bakker

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 638 2073 8

NUR 740

www.uitgeverijbalans.nl

- facebook.com/uitgeverijbalans
- twitter.com/balansboeken
- instagram.com/uitgeverijbalans
- uitgeverijbalans.nl/nieuwsbrief

I

OP WEG NAAR DE TOUR

ONVERWACHT NIEUWS

10 december, Olympia. De Griekse nationale ploeg is bij elkaar voor een trainingsstage, een maand of twee voor de start van het seizoen. Het doel van de stage is tweeledig. Zadeluren maken en teambuilding, om de concurrerende zwaargewichten in het peloton straks als één man het hoofd te kunnen bieden. Want er staat de Griekse renners een uitdaging te wachten: komende zomer debuteren ze in de Tour de France!

De grootste wielerskoers ter wereld... de renners hadden niet durven dromen dat ze daar ooit in zouden uitkomen. Normaal startten ze met wisselend succes in Oost-Europese en Aziatische B-koersen, die het nieuws nooit haalden. De Tour volgden ze op afstand, via de krant of op internet. Dat was een andere wereld, mijlenver weg, onbereikbaar, iets voor de grote profs, de kampioenen.

Maar ineens besloten de organisatoren van de Ronde van

Frankrijk andere selectiecriteria te hanteren. Om het evenement internationaal meer draagvlak te geven en minder afhankelijk te zijn van financiële belangen hadden ze besloten de sponsorploegen vaarwel te zeggen en terug te gaan naar landenteams. De Griekse wielerbond greep die kans met beide handen aan en stuurde een deelnameverzoek. En tot ieders verbazing, vooral van de Grieken zelf, werd dat ingewilligd.

Het hielp natuurlijk dat hun kandidatuur buitengewoon goed onderbouwd was. Griekenland werd geprofileerd als bakermat van de moderne sport. Het enorme potentieel voor de ontwikkeling van het nationale wielrennen werd belicht: gevarieerde parcoursen, ideale weersomstandigheden, schitterende landschappen. Er werd een ambitieuze en meer dan gemotiveerde ploeg in het vooruitzicht gesteld.

De organisatoren waren echter vooral onder de indruk van de stijl waarin het dossier was gesteld. Het bestond niet alleen uit een reeks welluidende volzinnen, maar ook uit een reeks argumenten waar zo'n onweerlegbare logica in zat dat aan het eind van het betoog maar één conclusie mogelijk was: de Grieken moesten worden uitgenodigd.

Daar kwam nog bij dat de renners het document zelf hadden geschreven! Als dat geen bewijs van hun betrokkenheid was? En hun intelligentie! Hoe kwamen sporters aan de tijd en het inzicht om zo'n presentatie te schrijven? En dan bekeerden die wielrenners ook nog dat ze filosoof waren! Het was allemaal vreselijk intrigerend. Originele jongens, die Grieken! De moeite waard om beter te leren kennen.

Zodra de Griekse deelname officieel bevestigd was, stortten de media zich op de kleine wielerploeg. Ze hadden er lucht van gekregen dat er iets bijzonders mee was en het regende telefoontjes en verzoeken om interviews. De ploeg besloot de zaken simpel en gecoördineerd aan te pakken en organiseerde een persconferentie ter gelegenheid van hun voorseizoen-trainingstage.

Dus zijn er begin december journalisten in Olympia. Uit alle landen. Van alle media.

Het is bijna vijf uur, de bijeenkomst staat op het punt te beginnen. De vergaderzaal van hotel Het Domein der Goden is er speciaal voor ingericht: een tafel met drie nu nog lege stoelen op een klein podium tegenover een zaal vol journalisten. Er zitten ook een paar nieuwsgierige toeristen tussen. Aan de muur twee wielershirts in het azuurblauw van de Griekse vlag en affiches met de etappes van de komende Tour.

Op de afgesproken tijd maken de drie iconische renners hun entree. Voorop loopt Socrates, licht kalend, grimmige blik – tekenen van zijn grote ervaring. Hij is meervoudig winnaar van de Koers der Karpaten en de Ronde van de Peloponnesos en de onbetwiste leider van de formatie. Hij wordt gevolgd door zijn trouwe adjudant, de gespierde Plato, die van het worstelen is overgestapt naar het wielrennen en Socrates uit de wind moet houden als er op open terrein gestoempt moet worden. Als laatste betreedt de gretige Aristoteles, jong nog, maar nu al een geslepen tacticus, de zaal. Hij heeft zich vorig jaar in de Omloop van Macedonië laten zien, toen de twee topfavorieten aan elkaars wiel kleefden en hij er met de zege vandoor ging.

Het vooruitzicht van een ondervraging door het journaal, de rest van de middag... Socrates loopt er niet bepaald warm voor. Hij heeft vandaag al vijf uur op de fiets gezeten en voor morgen staan er zes op het programma. Op dit moment zou hij liever gemasseerd worden dan geïnterviewd, maar hij heeft geen keus: voor deelnemers aan de Ronde van Frankrijk hoort het mediacircus er nu eenmaal bij. En dit winterse persmoment is natuurlijk nog niets vergeleken met wat de renners in juli te wachten staat.

Maar... waarom zitten er zó veel journalisten in de zaal?

DE RENNER EN ZIJN RUGNUMMER

'De mens moet elke dag opnieuw
uitvinden.' – SARTRE

Mensen hebben in de regel het idee dat sporters een beetje dom zijn, ook al geven ze dat niet graag toe. Sporthelden spreken nu eenmaal tot de verbeelding, ze geven glans aan hun land of club en daarom worden hun lompe opmerkingen met de mantel der liefde bedekt. Aan de ene kant wordt er besmuikt gelachen om de voetballer die voor een microfoon nog geen drie woorden foutloos zijn mond uit krijgt, aan de andere kant verlangt niemand van hem dat hij geniaal kan spreken, zolang hij maar geniaal kan scoren. Wat doet zijn hoofd ertoe als hij de benen heeft! En daarmee lijkt de vraag naar de intelligentie van een sporter afgedaan.

Het stoort me niet dat mensen geen benul hebben van wat er in het hoofd van een atleet omgaat. Dat vind ik redelijk en terecht, want – hoe je het ook wendt of keert – sport draait toch in de eerste plaats om het lichaam.

Wat me wel stoort is dat ze ervan opkijken dat een sporter intelligent kan zijn; dat ze het raar vinden dat een wielrenner naar Radio France Culture luistert; dat ze een sportman prijzen omdat hij gestudeerd heeft. Dat ergert me mateloos, want de onderliggende gedachte is dat iemand die aan topsport doet niet in staat is na te denken. Dat hoort niet bij zijn competenties. Wat hij moet kunnen is rennen, springen, gooien, trappen... Alsof het sportveld wordt bevolkt door levende machines die vakkundig doen wat ze moeten doen en verder nergens belangstelling voor hebben. Daarmee wordt vergeten dat de sporter een menselijk wezen is en zijn leven meer dan een rugnummer.

Dat mensen zich erover verbazen, erom lachen, het geweldig vinden dat een wielrenner ook filosoof kan zijn, komt omdat ze alleen aan hem kunnen denken als een man in een fietsbroek. Zoals ze een ober in een restaurant alleen beschouwen als iemand die hen bedient, en niet als een persoon, zo valt het buiten hun denkraam dat een wielrenner nog iets anders zou kunnen zijn dan een lichaam op een racefiets. En erger nog, het feit dat een sporter er naast zijn carrière een andere passie op nahoudt wordt soms opgevat als een bewijs van amateurisme. Alsof topsport andere activiteiten zou uitsluiten.

Er is echter ook nog een leven naast de fiets. Net als in elk beroep lopen er in de wielrennerij vogels van diverse pluimage rond en elke coureur heeft zijn eigen persoonlijkheid

– net als elk mens. Ik ken er die film liefhebber zijn of hedendaagse kunst verzamelen. Anderen werken na de training op de boerderij. De een houdt van opzichtige snelle auto's, de ander van de rust op het platteland. Visser, hippie, rocker: het peloton heeft rare kostgangers!

Natuurlijk spelen sociale factoren een rol en waarschijnlijk telt de grote fietsfamilie meer boerenzonen dan nazaten van diplomaten. Ik wil zelfs niet ontkennen dat er oninteressante figuren tussen zitten. En, zoals overal, leeghoofden: domheid is tenslotte de meest voorkomende eigenschap ter wereld.

Toch weet ik uit eigen bescheiden ervaring dat er in onze sport ongelooflijk veel interessante personen en levensgeschiedenissen te ontdekken zijn. Het probleem is alleen dat er niet zo hard naar wordt gezocht: dezelfde verhalen worden keer op keer op keer herhaald...

Tijdens de Tour de France van 2017, mijn eerste, waren de media vreselijk geïnteresseerd in mijn verhaal. Een paar dagen voor de start in Düsseldorf had een journalist van *Libération*, Pierre Carrey – die ik nog uit mijn amateurtijd kende en met wie ik bevriend was geraakt – een portret van me gemaakt: Guillaume Martin, de profwielrenner met een masterdiploma filosofie op zak die in zijn vrije tijd toneelstukken schrijft. Het artikel – ‘Martin, de fietsende Nietzsche’ – was uitstekend. Ik had er niets op aan te merken. Ik was zelfs onder de indruk van de filosofische kennis die Carrey in huis had en van de manier waarop hij me in een paar regels had weten te karakteriseren.

Alleen: het artikel werd in diverse persoverzichten opge-

nomen, ik kreeg een interview in een ontbijtshow op de radio, journalisten belden me voor ‘een stukkie’.. Om kort te gaan, er ontstond een kleine mediahype rond de ‘intellectueel op de fiets’.

Kort daarvoor had ik gehoord over een wetenschappelijke studie die de originaliteit van de media kwantificeerde. De conclusie loog er niet om: vierenzestig procent van de artikelen op internet bleek het resultaat van simpel knippen-en-plakken. Alle media praatten elkaar na, meldden de onderzoekers. Een verhaal hoefde maar in een krant of op een serieuze nieuwssite te verschijnen of je zag het overal terugkomen. Ik zat er middenin.

DE PERSCONFERENTIE IN OLYMPIA

De renners zitten, de persconferentie begint. Nadat een eerste journalist, min of meer uit beleefdheid, gevraagd heeft hoe het met de voorbereidingen gaat, komt de volgende ter zake:

‘Wat doet dat met je, voor het eerst deelnemen aan de Tour de France, de wedstrijd waar iedere wielrenner van droomt?’

‘Op mijn leeftijd, en gezien mijn loopbaan, kwam het onverwacht,’ antwoordt Socrates zuinigjes.

‘Op mijn leeftijd is het veelbelovend,’ antwoordt Aristoteles enthousiast.

Plato, gematigd als altijd, antwoordt dat het op zijn leeftijd precies op het goede moment komt en hij voegt eraan

toe: 'Voor veel mensen is wielrennen de Tour de France. Het grote publiek weet niet dat er ook andere koersen op de kalender staan. Een voorbeeld. In mijn vrije tijd run ik een trainingscentrum, een soort Academie voor jonge renners uit Griekenland en andere landen waar geen echte fietscultuur bestaat. Die jongelui vragen me vaak of ik aan De Ronde heb meegedaan. Ja, zeg ik dan, ik heb de Ronde van de Peloponnesos inderdaad gereden, meer dan eens zelfs. Maar dan lachen ze me uit. Dan zeggen ze dat dat niet De Ronde is. Dat De Ronde in Frankrijk wordt verreden... Daarom ben ik blij dat ik straks tegen mijn pupillen van de Academie kan zeggen dat ik aan De Ronde heb meegedaan. De echte.'

Terwijl de journalisten de anekdote van Plato opschrijven, doet Socrates ook een duit in het zakje. 'Ik herinner me Anaxagoras, een van mijn eerste ploegleiders. Om te voorkomen dat ik na een overwinning op mijn lauweren zou gaan rusten, zei hij altijd: "Maak je maar geen illusies, zolang je de Tour de France niet hebt gereden ben je geen echte wielrenner." Na juli kan ik dus eindelijk zeggen dat ik een echte wielrenner ben.'

De journalisten glimlachen. Ze zijn leuk, die Grieken. Ze zijn anders. Ze maken vast een goede kans.

Na nog twee of drie vragen over de Griekse ambities voor hun eerste Tour, die snel worden afgehandeld, snijdt een brutale jonge verslaggever eindelijk het onderwerp aan waar iedereen voor gekomen is.

'Ik heb gehoord dat jullie alle drie filosoof zijn. We zijn natuurlijk in Griekenland, dat weet ik, maar toch is het apart, filosoferende wielrenners. Of wielrennende filosofen. Hoe

moeten we jullie eigenlijk noemen? Wielosofen?’

De journalist lijkt in zijn nopjes met die vondst.

‘Inderdaad, we hebben veel belangstelling voor filosofie, we denken na over de ordening der dingen,’ antwoordt Socrates. ‘Maar we zijn eerst en vooral wielrenner. Noemt u ons daarom Plato, Aristoteles en Socrates, wielrenners. Dan zijn wij tevreden.’

De verslaggever had er meer van verwacht. ‘Dat is wel heel erg bescheiden. Alsof het niks is, topsport bedrijven en tegelijk filosoof zijn. Dat is echt niet niks!’

‘En nu we het er toch over hebben,’ valt een ander hem in de rede, ‘wanneer kunnen jullie eigenlijk tijd vrijmaken om te filosoferen? Nadenken op de fiets, lukt dat?’

Socrates lijkt een beetje van zijn stuk gebracht door de wending die het interview neemt. Het begint tot hem door te dringen dat de mensen hem met andere ogen bekijken sinds hij op De Deelnemerslijst staat, ogen waarin fascinatie en onbegrip om voorrang strijden.

Zonder zich erom te bekommeren dat de zaal op antwoord wacht, gaat Socrates bij zichzelf te rade. Filosofie is geen bezigheid waar je ‘tijd voor vrijmaakt’, peinst hij. Denken laat zich niet dwingen. Filosofie openbaart zich. Het is een levenskunst, het gaat meer om een manier van denken dan om de feitelijke gedachten. Waarom zou die manier van denken onverenigbaar zijn met wielrennen?

Aristoteles ziet dat Socrates in gedachten verzonken is en lost hem af: ‘Natuurlijk kun je op de fiets nadenken! Je kunt altijd en overal nadenken. Alles is doordrenkt van gedachten.

Ik durf zelfs te beweren dat je op de fiets beter kunt denken. Flaubert zei dat “men alleen zittend kan nadenken”. Wandel-
laar Nietzsche vond juist dat “men alleen in de cadans van
een gelijkmatige beweging waardevolle gedachten heeft”. De
fiets brengt Nietzsche en Flaubert dus bij elkaar, want aan
beide voorwaarden wordt voldaan – we zitten en tegelijk be-
wegen we ons voort! Ons motto is daarom: pedaleren doet
filosoferen!’

De journalisten, die de gekozen referenties even op zich
moeten laten inwerken, noteren dankbaar deze laatste
punchline.

Ondertussen brengt Plato hier tegenin: ‘Ik ben iets min-
der overtuigd dan jij, Aristoteles. Het is waar dat we op de
fiets onze gedachten kunnen laten dwalen, wat tot filosofi-
sche ingevingen kan leiden, maar over het algemeen is het
toch moeilijk je te concentreren en een logische, doorwroch-
te en beredeneerde argumentatie op te zetten terwijl je aan
het trainen bent. Lichamelijke oefening staat intellectuele
activiteit nu eenmaal in de weg.’

‘Mijn beste Plato, ik weet dat voor jou het lichaam niets
anders is dan een kooi, een kerker waarin de geest zit op-
gesloten,’ repliceert Aristoteles. ‘Ik weet dat jij de tastbare
wereld beschouwt als een flauwe afspiegeling van de ideeën-
wereld. Ik weet dat de sport een afgebakende plaats in je
leven inneemt, dat je het wielrennen feitelijk als amateur
beoefent. Zo vrij als een vogel. Maar als jij niet naar de Tour
wilt, bedenk dan dat veel jonge renners daarvan dromen.
Het is nog niet zo lang geleden dat ik in de sportklas van het
Lyceum zat. Ik kan je verzekeren dat we op de fiets filosofeer-
den. We noemden onszelf graag de peripatetische filosofen

of de wandelende filosofen. Sporten verrijkte ons denken. Als we aan een concept werkten en blokkeerden, dan stapten we op de fiets en na een ritje was alles zo helder als glas. En omgekeerd stelde de filosofie ons in staat te relativieren, afstand te nemen van onze sportprestaties. Ik heb nog heel wat vrienden van het Lyceum die deze filosofie met me delen, deze actiegerichte filosofie. Als je bang bent dat deelname aan de Tour je briljante intellectuele carrière in de weg staat, kan ik bij Socrates wel een goed woordje voor ze doen. Zij zullen hem in juli met alle plezier uit de wind houden...'

'Wat een onzin, Aristoteles!' antwoordt Plato, die zijn plaats in gevaar ziet komen. 'Natuurlijk wil ik naar de Tour, natuurlijk wil ik Socrates' secondant zijn. Ik hou van mijn sport. Júist omdat ik er beter door ga denken! Want de fysieke vermoeidheid van het trainen smoort de lage driften van het lichaam, die vaak zo gênant zijn. En dan kan mijn intellect zich vrijelijk ontwikkelen. Dat snappen jullie toch wel?'

De journalisten, die plotseling in het gesprek worden betrokken, knikken beleefd. Ze hebben misschien niet alles begrepen, of zijn gewoon afgehaakt, maar dat maakt niet uit: hun onderwerp hebben ze. Die reflectie op hun sport, die redenaarskunst (en die uitbarstingen), die mooie hoogdravende zinnen waarin de Grieken zich uitdrukken – dat gaat in no time viral. Ze hoeven het alleen nog maar een beetje leuk op te schrijven.

Drie journalisten stellen nog wat vragen, omdat ze die hadden voorbereid. Over welke boeken de renners van plan zijn mee te nemen voor de dode momenten in de Tour, over het nut van filosofie uit sport-strategisch oogpunt... Aristoteles

en Plato negeren elkaar en antwoorden om beurten. Socrates zegt al die tijd geen woord, alsof hij er niet meer bij is. Iedereen lijkt hem trouwens vergeten te zijn.

Aristoteles en Plato zijn eraan gewend. Ze weten dat Socrates vaker zulke absenties heeft, dat hij midden in een uitleg stil kan vallen, er ineens tussenuit knijpt... Hij zegt dat zijn *daimon* hem dan roept. En de verslaggevers hebben het te druk met Aristoteles en Plato om aandacht aan de derde renner te besteden.

Als de persconferentie op zijn eind loopt en iedereen zijn spullen bij elkaar begint te zoeken, laat Socrates een klein kuchje horen en vraagt met pretlichtjes in zijn ogen: 'Denkt u dat wij in de Tour de France in staat zullen zijn ons met de beste coureurs ter wereld te meten?'

De verbaasde journalisten grijzen veelzeggend. Waar hebben we het over? Het is al heel wat dat deze Griekse ploeg uit het niets mag deelnemen aan de grootste wielervedstrijd op aarde! Ook de twee andere Helleense renners staan te kijken van wat Socrates ineens opwerpt. Die blijft echter glimlachen, trekt zich niets aan van de waarschuwendende blikken van zijn ploeggenoten en herhaalt kalm zijn vraag: 'Vrienden, denkt u dat wij in staat zijn ons in de Tour met de beste coureurs ter wereld te meten?'

De filosoof Socrates vindt het niet prettig om vragen te beantwoorden. Dat is hij niet gewend. Hij stelt ze liever.

De wielrenner Socrates vindt het niet prettig dat er alleen belangstelling bestaat voor zijn dubbele pet van wielrenner-filosoof. Hij wil op zijn sportieve prestaties beoordeeld worden.